

AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER ENDEKSİ: TÜRKİYE TAŞIMA ARAÇLARI SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Doç. Dr. Sumru BAKAN¹

Dr. Onur AKKAYA²

Tuba YALÇIN³

ÖZET

Dış ticaret teorisinin temelinde, üretimde maliyet avantajına sahip ülke maliyet avantajına sahip olmayan ülkeye göre hangi malın üretiminde daha yüksek oranda maliyet avantajına sahibi ise o malın üretiminde uzmanlaşması gerektiğini öne sürmüştür. Bunun ana nedeni olarak kaynakların etkin kullanılmasını ve etkin üretiminin gerçekleşmesi gerektiğidir. Bu bağlamda çalışmada; Türkiye ekonomisinin son döneminde önemli yer tutan taşıma araçları sektörünün rekabetçi yapısı alt kalemleriyle birlikte Balassa tarafından geliştirilen Açıklanmış Karşılaştırılmalı Üstünlükler Endeksi kullanılarak 2005-2017 dönemi için analiz edilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre; Çalışmada ele alınan dört farklı taşıt ürün grubu için yapılan analizde elde edilen sonuçlara göre; 806 nolu demiryolu taşıtları ürün grubunda incelenen dönem için rekabet gücü değerinin dalgalı seyrettiği görülmektedir. 809 nolu gemiler ve yüzen taşıtlar ürün grubunda 2005 ile 2008 arasında rekabet gücünün çok yüksek (4,5 ile 3,5 arasında) olduğu görülmektedir. Ancak 807 nolu motorlu kara taşıtları ürün grubuna benzer şekilde söz konusu ürün grubunda da rekabet gücünde keskin bir düşüş yaşandığı dikkat çekmektedir. 808 nolu hava ve uzay taşıtları ürün grubunda yapılan analiz sonucunda ele alınan dönem için rekabet gücü oranı 1'in altında seyretmiş ve 2014 yılından itibaren rekabet gücünde kuvvetli bir artış eğilimi ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Açıklanmış Karşılaştırılmalı Üstünlükler, Taşıma Araçları sektörü, Türkiye Ekonomisi

REVEALED COMPARATIVE ADVANTAGE INDEX: AN APPLICATION ON TURKISH TRANSPORTATION SECTOR

ABSTRACT

Turkey's economy holds an important place in the last period of the transport sector with a competitive structure developed by Balassa Revealed Comparative Advantage sub-items for the 2005-

Geliş Tarihi: 08.02.2019

Kabul Tarihi: 16.07.2019

¹ Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, 7900, Kilis/Türkiye.

² Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, UTİL Bölümü, 7900, Kilis/Türkiye.

³ Yüksek Lisans Öğrencisi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 7900, Kilis/Türkiye.

2017 period were analyzed using the index. According to the findings of the study; The most powerful product group in all product groups is motor vehicles. This situation is the fact that Turkey supports the state's economy. Because the production process of motor vehicles has been in production for more than forty years. In addition, as a result of the recent public and private sector investments, we see the increase in the production of air and space vehicles in the increase in competitiveness. In this case, the "young industry" may be interpreted as Turkey's economy will be valid for the thesis.

Key words: *Revealed Comparative Advantage Index, Transport Sector, Turkish Economy*

1.GİRİŞ

Serbest piyasa mekanizması, mekanizma içinde faaliyet gösteren en az iki iktisadi birimin fiyat ve fiyat dışı çeşitli araçlar ile karlarını yükseltmek ve en büyük pazar payını elde etmek amacıyla giriştikleri stratejik etkileşim sürecini ifade eder. Bir ülkenin rekabet gücü, o ülkenin ürettiği malların ister iç tüketim ister ihracat için olsun diğer ülkelerin mallarıyla kalite ve fiyat bakımından yarışabilecek düzeyde olmasını ifade etmektedir (Adıgüzel, 2017).

Bir ülkenin dış ticarete rekabete sahip olduğu ürünün tespit edilmesine yönelik çeşitli yöntemler vardır. Bu konuda en bilinen yöntemlerden biri Adam Smith'in Mutlak Üstünlükler ve David Ricardo'nun Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisidir . Bunları takip eden yıllarda ise Balassa'nın (1965) Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi geliştirilmiş ve uluslararası rekabet gücünü dış ticaret göstergeleri ile açıklayan ve en sık kullanılan yöntemlerden biri olmuştur.

Geçmişten günümüze dünyada uygulanan dış ticaret politikalarına bakıldığında, geçici olarak korumacı dış ticaret politikası adı verilen ve dış ticarete yüksek gümrük tarifeleri veya tarife dışı araçlara başvurulduğu dönemler olmuştur. Az önce sözünü ettiğimiz Klasik ve Neo-Klasik İktisat sonrası Keynesyen Politikaların savunulduğu 1929 İktisadi Bunalımını takip eden dönem buna örnek gösterilebilir. Ancak, özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, daha savaş bitmeden 1944 yılında yapılan Bretton Woods Konferansları bağlamında oluşturulan başta Uluslararası Para Fonu (IMF) , Dünya Bankası (WB) ve daha sonra Dünya Ticaret Örgütü'ne (WTO) dönüşecek olan, Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) çerçevesinde dünya ticaretinde serbestleşme eğilimleri baş göstermiştir. Bununla birlikte, dünyada 1980'li yıllarda uygulanan Neo-Liberalleşme politikalarına bağlı olarak serbest dış ticaret politikalarına geçilmiştir.

Bu bağlamda, çalışmanın amacını Türkiye'nin dış ticaretin de yer alan taşıma araçlarının ele alınan dönem içindeki rekabet gücünü incelemektir. Buna göre taşıma araçları, 4 farklı alt kategoride ele alınmıştır. Bu çalışmanın ikinci kısmında Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisine ait dünya ve Türkiye ekonomisi özelinde bir literatür taramasına yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü

bölümünde ise Açıklanmış Karşılaştırılmalı Üstünlükler Teorisinin metodolojik altyapısı, kullanılan veri seti ve değişkenler açıklanmıştır. Ardından gelen bölümde 2005-2017 dönemi Türkiye ekonomisine ait yapılan analiz sonuçları gösterilmekte ve yorumlanmaktadır. Çalışmanın son kısmında konu hakkındaki genel sonuçlar bulunmaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Miral (2006), tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne karşı yaş meyve ve sebze sektörünün rekabet gücü, Açıklanmış Karşılaştırılmalı Üstünlükler Yaklaşımı ile ölçülmüştür. 1994-2005 yıllarını kapsayan çalışmada, Türkiye-Avrupa Birliği (AB) yaş meyve ve sebze sektörü ihracat ve ithalat değerleri ele alınmış ve hesaplamalarda OECD tarafından oluşturulan Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırması (Standard International Trade Classification- SITC) verileri kullanılmıştır. Analiz sonucunda Türkiye'nin 1994-2005 yılları arasında yaş meyve sebze sektöründe açıklanmış karşılaştırılmalı üstünlüğünün giderek azaldığı görülmüştür.

Altay ve Gürpınar (2008), Türk mobilya sektörünün 2001 ve 2006 yılları arasındaki uluslararası alandaki rekabet gücünü ithalat ve ihracat değerlerini kullanarak Açıklanmış Karşılaştırılmalı Üstünlükler Endeksi (RCA), Görelİ İhracat Avantaj Endeksi (RXA), Görelİ İthalat Avantaj Endeksi (RMA), Görelİ Ticaret Avantaj Endeksi (RTA) vb. endeksler yoluyla hesaplamıştır. Adı geçen araştırmacılar, Türk mobilya sektörünün rekabet gücü endeks değerleri açısından, son yıllarda RCA değerlerinin 1'in üstüne çıkmış olduğu saptamasında bulunarak, Türkiye'nin mobilya sektöründe uluslararası alanda rekabet avantajına sahip olduğu sonucuna varmışlardır.

Erkan (2012) tarafından yapılan çalışmada 2000-2008 yılları arasında Türkiye'nin ve Suriye'nin karşılaştırılmalı üstünlüklerinin belirlenmesi amacıyla SITC Rev3, 2 haneli bazda açıklanmış karşılaştırılmalı üstünlük katsayıları hesaplanmış; söz konusu ülkelerin birbirlerine karşı üstünlük ve dezavantajları ortaya konmuştur. Buna göre toplam 66 mal grubunun 9'unda Suriye'nin Türkiye karşısında açıklanmış karşılaştırılmalı üstünlüğe sahip olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, 45 mal grubu ihracatında; Türkiye'nin Suriye karşısında bariz bir şekilde açıklanmış karşılaştırılmalı üstünlüğünün olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Engin (2013) tarafından yapılmış bir başka çalışmada da, Türkiye'nin oluklu mukavva ambalaj sektörünün uluslararası rekabet gücü Açıklanmış Karşılaştırılmalı Üstünlükler Yaklaşımı ve literatürde kabul görmüş diğer ölçüm yöntemleri aracılığıyla ölçülerek, ulusal sektörün durumu belirlenmiş ve ölçüm sonuçlarından elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Çalışmada oluklu mukavva ambalaj sektörüne ait üretim, tüketim ve dış ticaret verilerinin yanı sıra Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırılmalı Üstünlükler Endeksi ve Vollrath'ın Rekabet Gücü Endekslerine başvurulmuştur. Buna göre, Türkiye,

oluklu mukavva ambalaj sektörü açısından, dünya piyasalarında karşılaştırmalı üstünlüğe ve rekabet gücüne sahiptir.

Yalçınkaya vd. (2014), yaptıkları çalışmada, Çin ekonomisinin dünya ticaretindeki yerini belirlemeyi ve ticari ilişkileri kapsamında Türkiye ekonomisi üzerine etkilerini analiz etmeyi amaçlamışlardır. Yazarlar, yaptıkları çalışmada Türkiye'nin Çin'e karşı rekabet gücünü, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksini kullanarak 2002-2013 yılları için analiz etmişlerdir. Elde edilen bulgulara göre, Türkiye'nin tarım, hayvancılık ve balıkçılık sanayinde, bitkisel ve hayvansal üretim endüstrisinde 2004 yılından itibaren karşılaştırmalı üstünlüğünün azalmakta, aynı sanayi kolundaki balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği endüstrisinde $RCA_B^{4>} > 0,5$ değeri ile rekabet gücünün giderek artmakta olduğu görülmüştür. Ülkenin rekabet gücünün en yüksek olduğu endüstrinin metal cevheri madenciliği olduğu saptanmış, imalat sanayi ise en düşük rekabet gücüne sahip endüstri olarak açıklanmıştır. Bu sanayide yer alan kâğıt ve kâğıt ürünleri imalatı, yayıncılık faaliyetleri endüstrisi ve sinema filmi, video ve televizyon programları yapımıcılığı alanlarında 2004-2013 yılı itibariyle Türkiye'nin en düşük rekabet gücüne sahip olduğu, yine diğer ulaşım araçlarının imalatı, bilgisayar, elektronik ve optik ürünlerin imalatında ise rekabet gücünün çok zayıf olduğu ve Çin'in söz konusu sektörlerde giderek rekabet gücünü arttırdığı gözlemlenmiştir.

Erkekoğlu vd. (2014) tarafından yapılan çalışmada da, mobilya sektöründe Kayseri ilinin hem dünyaya hem de Türkiye'ye göre karşılaştırmalı üstünlüğü ile Türkiye'nin dünyadaki karşılaştırmalı üstünlüğü 2002-2012 dönemi için Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Endeksi kullanılarak ortaya konulmuştur. Araştırmacıların yaptıkları inceleme sonucunda elde ettikleri endeks değerleri, Kayseri ili mobilya sektörü ihracatının dünya ve Türkiye'ye göre açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğünün "güçlü" olduğunu ve Türkiye mobilya sektörü ihracatının ise dünyaya göre karşılaştırmalı üstünlüğünün genel olarak "zayıf" olduğunu göstermiştir.

Topçu ve Sarıgül (2015) tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise global piyasalarda 2000-2014 dönemi için Türkiye'nin ihracatında en büyük paya sahip olan beş sektörün rekabet gücü, analiz edilmiştir. Araştırmada Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük İndeksi, Vollrath'ın Rekabet Gücü İndeksleri, Açıklanmış Simetrik Karşılaştırmalı Üstünlük İndeksi ve Ticaret Dengesi İndeksi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Türkiye'deki en güçlü sektörlerin tekstil ve giyim endüstrileri olduğu yönündedir. Ülkenin incelenen dönem için bu sektörlerde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ve net ihracatçı konumda olduğu saptanmıştır.

Saray ve Hark (2015) de yaptıkları çalışmada, OECD ülkelerinin ileri-teknoloji ürünlerindeki rekabet güçlerinin temel belirleyicilerini Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi kapsamında

⁴ Balassa Endeksi Değeri

2004-2013 dönemi için analiz etmişlerdir. Ayrıca, çalışmada OECD ülkelerinin ileri-teknoloji ürünlerindeki rekabet belirleyicileri de dinamik panel veri tahmincileri olan Genelleştirilmiş Momentler Metodu (GMM) ilk farklar ve GMM sistem ile test edilmiştir. Analizlere göre, OECD ülkelerinin ileri-teknoloji ürünlerindeki rekabet gücünün (açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüklerin) en önemli belirleyicisi, verimlilik düzeyi olarak (yalnızca GMM ilk farklar tahmincisi için) ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, doğrudan yabancı yatırımlar ve teknolojik değişim düzeyi (patent başvurusu sayısı) ile rekabet gücü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Erkan vd. (2015) tarafından yapılan çalışmada, 1993-2012 yılları arasında Türkiye'nin dünya piyasalarında sebze ihracatındaki karşılaştırmalı üstünlükleri yine Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi yardımıyla ölçülmüştür. Araştırma sonucuna göre, Türkiye'nin, sebze ve alt grupları ihracatında global piyasalarda önemli bir karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu, buna karşın, bu üstünlüklerin son yıllarda göreceli olarak azaldığı saptanmıştır.

Şahin (2016) ise Türkiye'nin tarımsal gıda ürünlerindeki rekabet gücünü 2000-2014 dönemleri için analiz ettiği çalışmasında, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi, Açıklanmış Simetrik Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi ve Ticaret Dengesi Endeksini kullanmıştır. Analiz edilen sektörlerin üretim haritasının da oluşturulduğu çalışmada, Türkiye'de tarımsal gıda ürünlerinde rekabet gücünün düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Erkan ve Batbaylı (2017) tarafından yapılan çalışmada ise, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) üyesi ülkelerin küresel pazarlardaki karşılaştırmalı üstünlüklerinin ve rekabet gücünün ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmada Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (Balassa İndeksi) ve Vollrath İndeksi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular KEİ ülkelerinin uluslararası pazarlarda genellikle hammadde ve emek yoğun ürünlerin ihracatında güçlü derecede karşılaştırmalı üstünlüklere sahip olduğunu göstermiştir.

Tuerxun ve Adıgüzel (2017) yaptıkları çalışmada 2006-2015 yılları arasında Çin'in küresel rekabet gücünü incelemeyi amaçlamışlar ve bunun için Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemini kullanmışlardır. Çin'in dış ticaret verilerinin Trade Map sitesinden alındığı çalışmada, ülkenin söz konusu dönemde Armonize Sistemde yer alan 97 faslın Açıklanmış Karşılıklı Üstünlükler (AKÜ) değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre araştırmacılar, söz konusu dönemde 46 faslın rekabet gücü olduğu, 27 faslın rekabet gücü olmadığı ve 24 faslın rekabet gücü açısından sınırdaki olduğu yönünde çıkarsamada bulunmuşlardır.

Ardıç (2017), çalışmasında 2005-2016 yılları arasında Türkiye'nin ihracat yaptığı sektörlerle ilişkin Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksini hesaplamıştır. Araştırma sonucuna göre,

ülkenin bitkisel ürünler, gıda sanayi ürünleri, tekstil ürünleri, cam ve cam eşya, metaller, araçlar fasıllarında ihracatta karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu belirlenmiştir.

Son olarak, Topçu (2018) tarafından yapılan çalışmada, gıda ve canlı hayvan sektörünün global ölçekteki rekabet gücünün, 2000-2016 dönemi için, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük, Açıklanmış Simetrik Karşılaştırmalı Üstünlük ve Ticaret Dengesi indeksleri ile ölçülmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, gıda ve canlı hayvan sektörüne ait on altı sektörün rekabet gücü, Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına göre iki dijital veriler ile analiz edilmiştir. Araştırmacının elde ettiği indeks sonuçlarına göre, incelenen dönemde balıklar, kabuklular, yumuşakçalar ve su omurgasızları ve bunların müstahzarları dışında kalan canlı hayvan ve tahıl dışında kalan diğer hayvan yemlerinde karşılaştırmalı dezavantaja sahip ve net ithalatçı konumunda, bu ürün grupları dışında kalan ürünlerde ise karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

3. METODOLOJİ VE VERİ SETİ

Bir ülkenin rekabet gücünü belirleyen en önemli faktörlerden biri dış ticaret göstergeleridir. Ülkeler dış ticareti sahip oldukları karşılaştırmalı üstünlüklere dayalı olarak yaparlar. Karşılaştırmalı üstünlüklerin zaman içinde gösterdiği değişim dış ticaret verileri ile açıklanabilmektedir. Ancak ülkelerin uluslararası alanda rekabet güçlerini belirleyen karşılaştırmalı üstünlükleri ölçmek, ticaret öncesi görece fiyatların bilinmemesi nedeni ile zordur (Utkulu,2005:3). Bu nedenle çalışmada, ülkelerin açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüklerini belirlemek amacıyla, gerçekleşen dış ticaret verilerine dayanan Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler İndeksi kullanılmıştır. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler düşüncesi ilk olarak Liesner (1958) tarafından ortaya atılmıştır. İngiltere'nin Ortak Pazar Ülkeleri ile rekabet gücünü karşılaştırmak için oluşturulmuş indeks, Balassa (1965) tarafından işlevsel hale getirilmiştir. Balassa İndeksi, ülkeler arasındaki karşılaştırmalı üstünlüğün nedenine inmeden, görünen bir avantaj farkı olup olmadığını açıklamayı amaçlamaktadır (Seymen,2009:237). Balassa İndeksi ülkenin bir maldaki yurt içi uzmanlaşmasını dünyanın uzmanlaşmasıyla karşılaştırır.

Balassa İndeksi:

$$\text{Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler İndeksi}^5 \text{ (AKÜİ)} = \frac{\frac{X_{ij}}{X_j}}{\frac{X_{iW}}{X_W}} \quad (1.1)$$

⁵ X_{ij} = j ülkesinin i malı ihracatı, X_j = j ülkesinin toplam ihracatı, X_{iW} = i malı dünya ihracatı, X_W = toplam dünya ihracatı temsil etmektedir.

Buradaki $AKÜ_i = J$ ülkesinin i malı için açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler indeksini göstermektedir. $AKÜ_i > 1$ olması, j ülkesinin i malında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğunu göstermektedir. Yani, o malın ülkenin toplam ihracatı içindeki payı, dünya ticaretindeki payından daha büyüktür. $AKÜ_i < 1$ ise, o malda karşılaştırmalı dezavantaj olduğunu ifade etmektedir (Şahinli,2013:236).

Ele alınan dönem için yapılan analizde kullanılan değişkenler tablo 1’de açıklanmıştır. Çalışmanın tüm veri seti, TradeMap veri setinden elde edilmiştir.

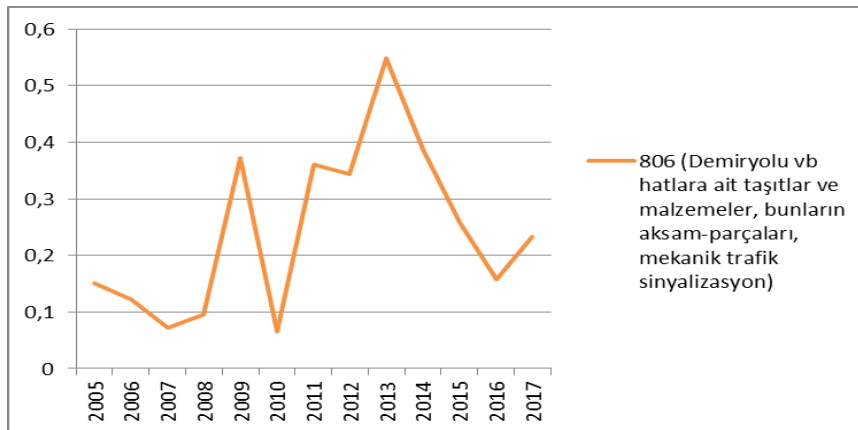
Tablo 1. Kullanılan Değişkenlerin Açıklanması

Değişken	Açıklaması
806	Demiryolu v b. hatlara ait taşıtlar ve malzemeler, bunların aksam-parçaları, mekanik trafik sinyalizasyon cihazları
807	Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı
808	Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar
809	Gemiler ve suda yüzen taşıt ve araçlar

4. ANALİZ SONUÇLARI

2005-2017 Dönemi Türkiye ekonomisinde 806, 807,808 ve 809 fasıllı ihracat değerlerini dikkate alarak yapılan analiz sonuçları aşağıdaki grafikler ve tablolarda özetlenmeye çalışılmıştır.

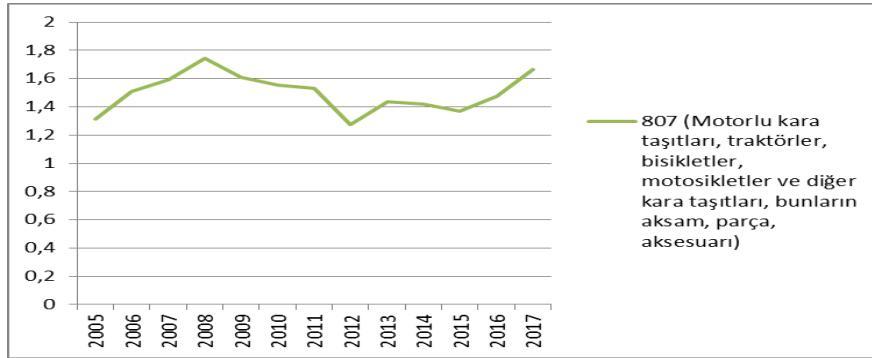
Grafik 1. 806 Nolu Ürün Grubunun 2005-2017 Dönemi Yıllık Bazlı Değişimleri

Kaynak: <https://www.trademap.org/Index.aspx>

806 nolu demiryolu vb. hatlara ait taşıtlar ürün grubunda yıllara göre rekabet gücü değişimini gösteren grafik 1'e göre değişimin dalgalı bir seyir izlediği anlaşılmaktadır. 2009 ve 2013 yıllarında rekabet gücü katsayısında zirveyi gören 806 nolu demir yolu vb. hatlara ait taşıtlar ürün grubu, ardından gelen yıllarda bu istikrarını koruyamamıştır. Özellikle 2013 sonrası dönemden 2016 yılına kadar keskin bir rekabet gücü kaybı görülmektedir [Grafik 1]. Yaşanan rekabet gücü kaybının nedenleri arasında; dış pazarda yaşanan daralma, işçi maliyetlerinin yabancı üretici rakiplere göre görece yüksek seyretmesi ve ithal girdinin artan döviz nedeniyle arz yönlü yarattığı maliyet artışı sayılabilir. Genel çerçevede 806 nolu demir yolu vb. hatlara ait taşıtları ürün grubunun rekabet değerini sürekli 1'in altında olması zayıf rekabet gücünü göstermektedir.

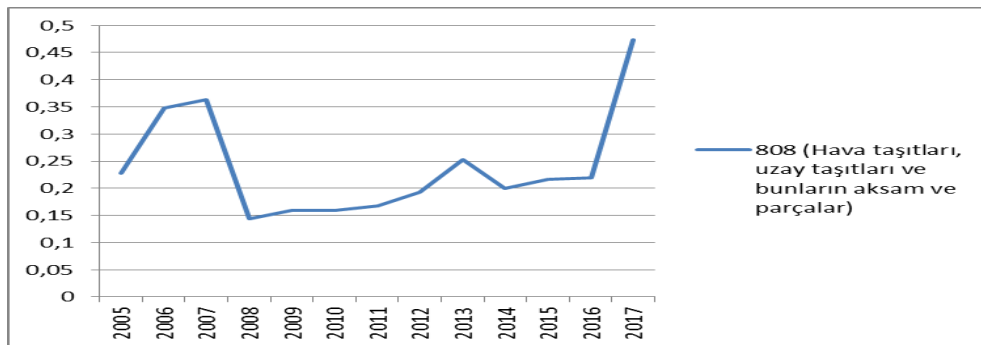
Grafik 2. 807 Nolu Ürün Grubunun 2005-2017 Dönemi Yıllık Bazlı Değişimleri

Kaynak: <https://www.trademap.org/Index.aspx>

807 nolu motorlu kara taşıtlarında yaşanan rekabet gücünün diğer ürün gruplarına göre daha istikrarlı olduğu grafik 2'te görülmektedir. 2005 ve 2011 yılları arasında dalgalı seyir gösteren rekabet gücü değeri, 2012 yılında dip yapsa da takip eden yıllarda toparlanma ve artış eğilimi içinde seyretmektedir [Grafik 2]. Genel çerçevede 807 nolu motorlu kara taşıtları ürün grubunun rekabet değerini sürekli 1'in üstünde olması dış pazarda Türkiye'nin yüksek rekabet gücünü göstermektedir.

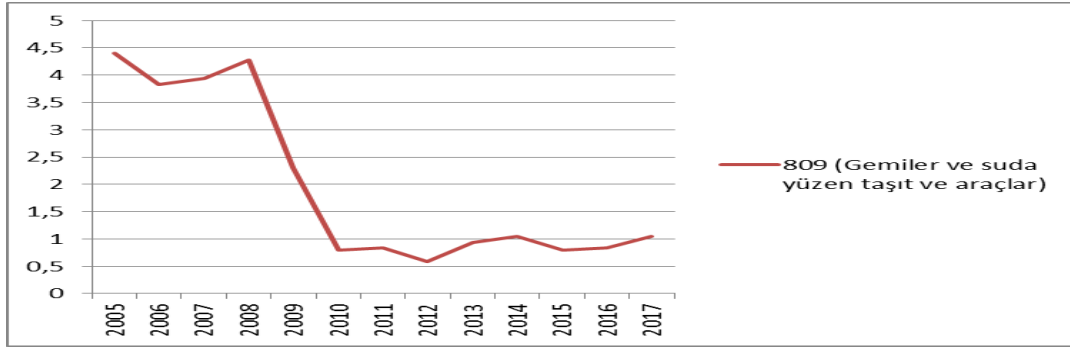
Grafik 3. 808 Nolu Ürün Grubunun 2005-2017 Dönemi Yıllık Bazlı Değişimleri

Kaynak: <https://www.trademap.org/Index.aspx>

Grafik 3'te 808 nolu hava ve uzay taşıtları ürün grubunun rekabet gücü değerini yansıtmaktadır. Söz konusu grafiğe göre, 2005 yılından 2007 yılına kadar artış seyri izleyen rekabet oranı, 2008 yılında tüm dönemin dip değerini görmüştür. Ardından hafif toparlanma yaşayan değer, özellikle 2014'ün ikinci yarısından itibaren kendi trendinde yükselme eğiliminde görülmektedir[Grafik 3]. 808 nolu hava ve uzay taşıtları ürün grubunun ele alınan dönem içindeki rekabet değerini sürekli 1'in altında olması dış pazarda Türkiye'nin düşük rekabet gücünü göstermektedir.

Grafik 4. 809 Nolu Ürün Grubunun 2005-2017 Dönemi Yıllık Bazlı Değişimleri

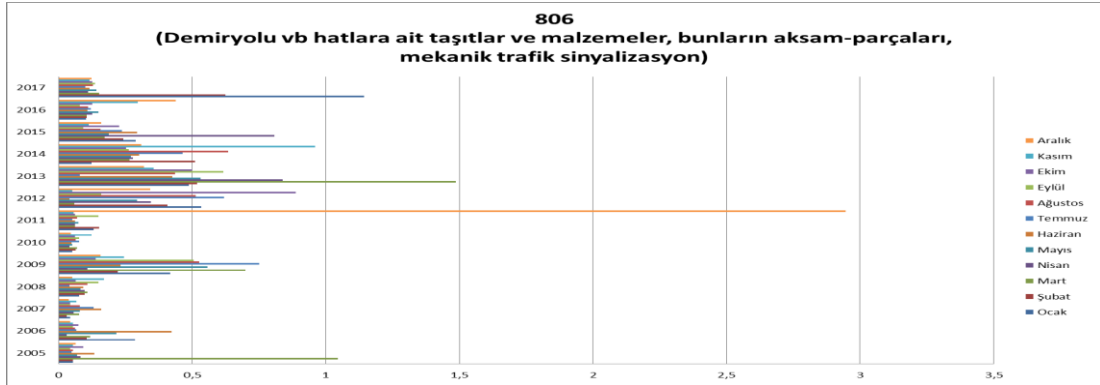

Kaynak: <https://www.trademap.org/Index.aspx>

809 nolu gemiler ve yüzen taşıt ve araçlar ürün grubunu gösteren Grafik 4'e göre ise rekabet oranının 2000'lerin ortasından sonuna kadar yüksek seyrettiği görülmektedir. 2008'den itibaren 2012'lere kadar rekabet gücünün keskin düşüşünü görülmektedir. Ürün grubunun 2012 yılı sonrası durumu dengeleyip yeniden toparlanma eğilimine sahip olduğu söylenebilir [Grafik 4]. 809 nolu gemiler ve yüzen taşıt ve araçlar ürün grubu genel çerçevede rekabet değerinin 1'in etrafında seyretmesi dış pazarda rekabet gücünün yüksek olduğunu gösterirken, dönem içinde değer 4'lere çıkması da Türkiye'nin ürün grubu üstündeki potansiyelini vurgulamaktadır.

Analizin bu kısmında dört farklı ürün grubunun ele alınan dönem içinde aylık değişimlerini gösteren grafiklere yer verilmiştir.

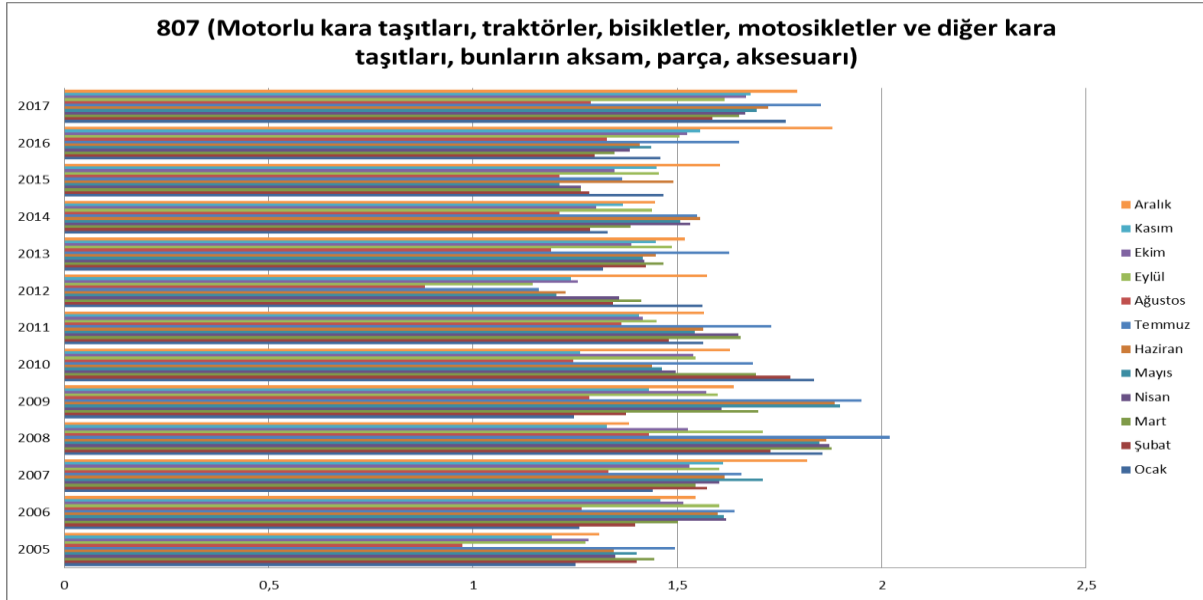
Grafik 5. 806 Nolu Ürün Grubunun 2005-2017 Dönemi Aylık Bazlı Değişimleri

Kaynak: <https://www.trademap.org/Index.aspx>

Grafik 5’da 806 nolu Demiryolu vb. hatlara ait taşıtlar ürün grubunda aylık bazda rekabet oranlarının değişimine yer verilmiştir. Ele alınan 156 aylık veri içinde 1’in üstünde olan ay sayısının 4 olduğu görülmektedir. Genel eğiliminde ise 2009, 2013, 2015 ve 2017 yıllarında aylık oynaklığın daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

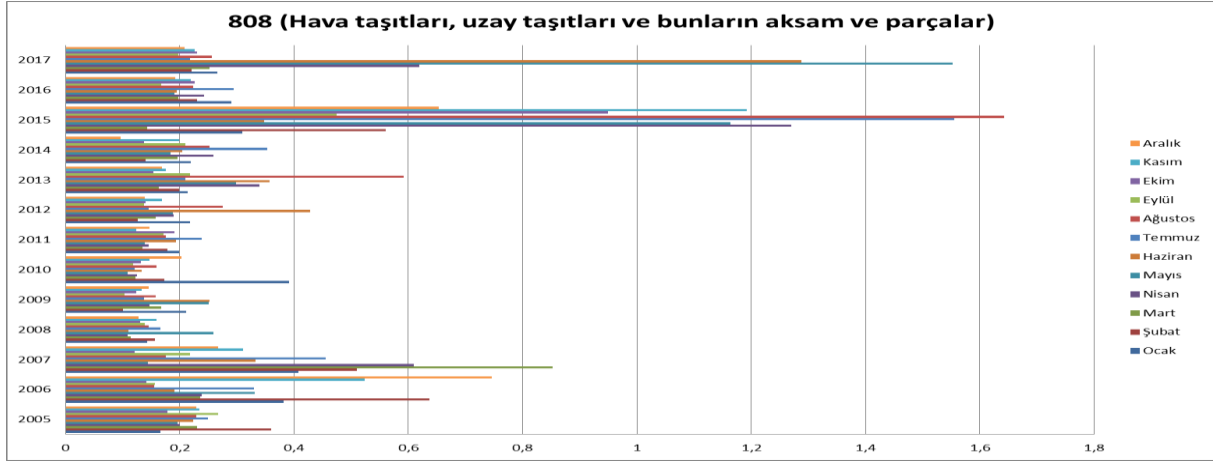
Grafik 6. 807 Nolu Ürün Grubunun 2005-2017 Dönemi Aylık Bazlı Değişimleri

Kaynak: <https://www.trademap.org/Index.aspx>

Grafik 6’de yer alan 807 nolu motorlu kara taşıtlarında yaşanan rekabet gücünün diğer ürün gruplarına göre daha istikrarlı bir eğilim içinde olduğu görülmektedir. Grafiğe göre, aylık bazda ele alınan dönemde rekabet gücü oranının 1’in üstünde olduğu, genel eğilimde ise Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarının yıllık seyirde yüksek olduğunu izlenmektedir.

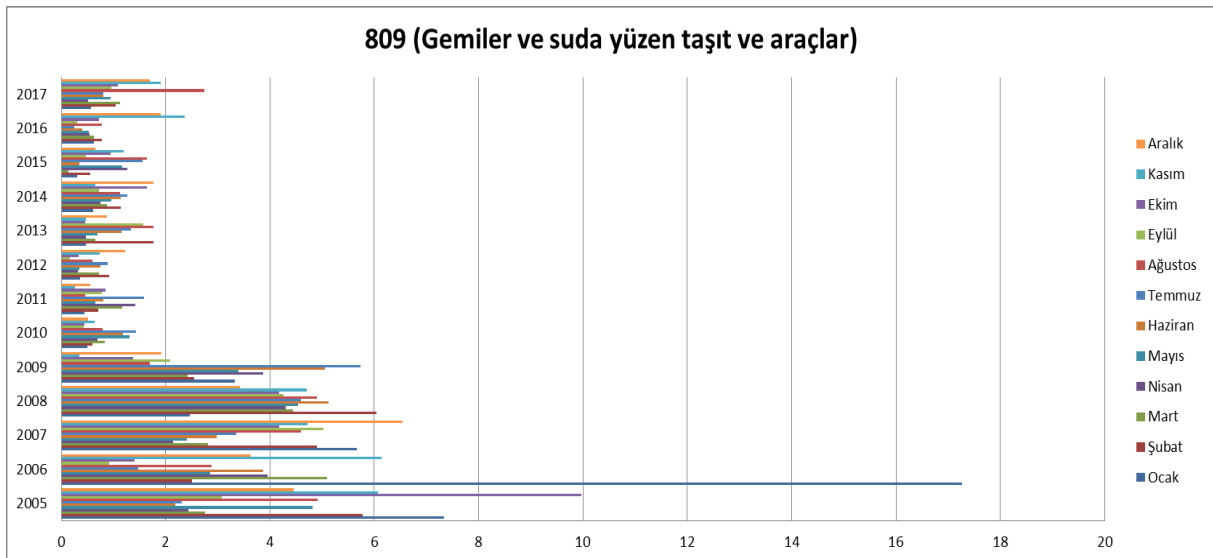
Grafik 7. 808 Nolu Ürün Grubunun 2005-2017 Dönemi Aylık Bazlı Değişimleri

Kaynak: <https://www.trademap.org/Index.aspx>

Grafik 7’de ise 808 nolu hava taşıtları ve uzay taşıtları ürün grubunun rekabet gücü oranını göstermektedir. Buna göre, söz konusu ürün grubunun rekabet gücü, 2015 yılına kadar düşük seyretmekle birlikte, 2015 yılından sonra üç yıl içinde bazı aylarda rekabet oranın yüksek olduğu, görülmektedir. Diğer yandan, ilgili grafik göz önüne alındığında, ürün grubunun son dönemde rekabet gücünde artış potansiyeline sahip olduğu göze çarpmaktadır.

Grafik 8. 809 Nolu Ürün Grubunun 2005-2017 Dönemi Aylık Bazlı Değişimleri

Kaynak: <https://www.trademap.org/Index.aspx>

Grafik 8’a göre ise 809 nolu gemiler ve suda yüzen taşıt ve araçlar ürün grubunda 2010 yılında kırılma yaşanmaktadır. 2005 ile 2009 döneminde söz konusu ürün grubunun yüksek rekabet gücüne

sahip olduğu gözlenmekle birlikte, 2010 ile 2016 yılları arasında ürün grubunun rekabet gücündeki düşüş net bir şekilde görülmektedir. Ancak yıllık veya aylık veri setinin de desteklediği gibi, 2016 ve 2017 yılından itibaren rekabet gücü değerinin yeniden toparlandığı söylenebilir.

5.SONUÇ

Çalışmada ele alınan dört farklı taşıt ürün grubu için yapılan analizde elde edilen sonuçlara göre; 806 nolu demiryolu taşıtları ürün grubunda incelenen dönem için rekabet gücü değerinin dalgalı seyrettiği görülmektedir. Bu ürün grubunda ithalata bağlılığımız net olarak anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, gelişmiş ülkelerdeki en önemli ulaşım yollarından biri olan demiryolu taşımacılığının geliştirilmesinin bir yandan dışa bağımlılığı azaltırken, diğer yandan da ülkemizin bu sektördeki rekabet gücünü arttıracakını öngörebilir. 807 nolu motorlu kara taşıtları ürün grubunda ise rekabet gücü 1'in üzerinde olup, istikrarlı bir yapı gösterdiği görülmektedir. 2008 ile 2012 yılları arasında yaşanan rekabet gücünde azalma dikkat çekmektedir. Bunu da 2008 Küresel Finansal Krizinin göreceli olarak Türkiye ekonomisindeki etkisinden kaynaklandığı düşünülebilir. Ancak takip eden 2012-2014 aralığında rekabet gücünün toparlandığı ve 2014'ten itibaren ibrenin artış trendine evirildiği göze çarpmaktadır. 808 nolu hava ve uzay taşıtları ürün grubunda yapılan analiz sonucunda ele alınan dönem için rekabet gücü oranı 1'in altında seyretmiş ve 2014 yılından itibaren rekabet gücünde kuvvetli bir artış eğilimi ortaya çıkmıştır. Bu durumu aynı dönemlerde kurulan Türkiye Uzay Ajansı ve insansız hava araçları sisteminde (İHAS) yerli üretime geçilmesine bağlayabilir.

809 nolu gemiler ve yüzen taşıtlar ürün grubunda 2005 ile 2008 arasında rekabet gücünün çok yüksek (4,5 ile 3,5 arasında) olduğu görülmektedir. Ancak 807 nolu motorlu kara taşıtları ürün grubuna benzer şekilde söz konusu ürün grubunda da rekabet gücünde keskin bir düşüş yaşandığı dikkat çekmektedir. Bu durumun da yine, 2008 Küresel Finansal Krizinden kaynaklı olması olasıdır. 2015 yılından itibaren 2017'e kadar ise rekabet gücünün artış yönlü olduğunu söylenebilir. Özetle, tüm ürün grupları içerisinde en güçlü ürün grubu motorlu kara taşıtlarıdır.

Ele alınan ürün gruplarına ilişkin politikalarda; 1960'lara kadar geçmişi bulunan 807 nolu motorlu kara taşıtları ürün grubunda var olan potansiyelin güçlendirilmesi hatta bu potansiyelin markalaşma yoluyla katma değerini yüksek ürünler haline dönüştürülmesi gerekmektedir. Ayrıca, üç tarafında denizi bulunan Türkiye'nin bu potansiyelinden yararlanarak açılacak modern tersanelerle 809 nolu gemiler ve yüzen taşıtlar ürün grubunda var olan dış rekabet gücünün yükseltilmesinin önemli olduğu düşünölmektedir.. Tüm dünya için yeni bir ürün grubu içinde yer alan 808 nolu hava ve uzay taşıtları ürün grubunun sağlayacağı uzay madenciliği ve uzay turizmi konularının yarattığı yüksek katma değerden yararlanılması gerektiğine inanılmaktadır. Türkiye ekonomisinin bu ürün grubu için

“sonradan gelen” avantajı bulunmaktadır. Son olarak, ülke ekonomilerinde en ucuz ulaşım yollarından biri olan 806 nolu demir yolu vb. hatlara ait taşıtlar ürün grubunun ülke içinde daha yaygınlaşması ve buradan elde edilecek “yaparak öğrenme” becerisinin dış rekabette getiriye arttıracacağı daha önceki ülke örneklerinde görülmektedir.

KAYNAKÇA

Ardıç, B. (2017). “Türkiye’nin Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlüklerinin Belirlenmesi”, *ECONDER International Academic Journal*, 1, (1): 8-21.

Balassa B. (1965). “Trade Liberalization and ‘Revealed’ Comparative Advantage”, *The Manchester School of Economic and Social Studies*, 33(2), 99–124. 10.1111/j.1467-9957.1965.tb00050.x.

Engin, E. (2013). “Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yaklaşımına Göre Türkiye Oluklu Mukavva Ambalaj Sektörünün Rekabet Gücü”, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, T.C. Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.

Erkan, B. (2012). “Ülkelerin Karşılaştırmalı İhracat Performanslarının Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayılarıyla Belirlenmesi: Türkiye-Suriye Örneği”, *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, (15): 195-218.

Erkan, B., Yaralı, F. ve Güvenç, İ. (2015). “Türkiye’nin Sebze İhracatında Karşılaştırmalı Üstünlükleri”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Doğa Bilimleri Dergisi*, 18, (4): 70-80

Erkan B. ve Batbaylı D. (2017). “Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) Üyesi Ülkelerin Küresel Pazarlardaki Karşılaştırmalı Üstünlükleri”, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Nisan, 5: 31-49.

Erkekoğlu, H., Kılıçarslan, Z. ve Gökner, H. (2014). “Kayseri İlinin Mobilya Sektörü Rekabet Gücü: Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Endeksi”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Temmuz-Aralık, 44: 1-22.

Liesner, H.H. (1958). “The European Common Market and British Industry”, *Economic Journal*, 68, 302-16.

Miral, C. Z. (2006). “Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Ve Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Karşı Rekabet Gücü: Seçilmiş Tarımsal Ürünler İçin Bir Uygulama”, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Utkulu, U. (2005). “Türkiye’nin Dış Ticareti ve Değişen Mukayeseli Üstünlükler”, *İzmir: Dokuz Eylül Yayınevi*.

Saray, O. M. ve Hark, R. (2015). “OECD Ülkelerinin İleri-Teknoloji Ürünlerindeki Rekabet Güçlerinin Değerlendirilmesi”, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5 (1): 347-372.

Şahin, D. (2016). “Tarımsal Gıda Ürünlerinde Karşılaştırmalı Üstünlüğün Ölçümü: Türkiye Örneği” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9, (43): 2177-2183.

Seymen, D. (2009). “Gümrük Birliği, Türkiye’nin Avrupa Birliği ile Ticaretinde Ülke Yoğunlaşmasını Değiştirdi Mi?”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.

Topçu, A. B. ve Sarıgül, S. S. (2015). “Comparative Advantage And The Product Mapping of Exporting Sectors In Turkey”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3, (18): 330-348.

Topçu, A. B. (2018). “Türkiye’nin Tarımsal Ürünlerdeki Rekabet Gücü: Gıda Ve Canlı Hayvan Ürünleri”, The Journal of Academic Social Science Studies, Autumn I, 70: 389-404.

Tuerxun, A. ve Adıgüzel, M. (2017). “Çin’in Küresel Rekabet Gücünün Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemine Göre Değerlendirilmesi”, T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi Tartışma Metinleri, İstanbul.

Yalçınkaya, H. M., Çılbant, C., Erataş, F. ve Hartoğlu, D. (2014). “Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Ekseninde Rekabet Gücünün Analizi: Türk-Çin Dış Ticareti Üzerine Bir Uygulama”, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 24: 41-57.